

РИНОК ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРА

THE PERSONAL INSURANCE MARKET IN UKRAINE AND ITS INFRASTRUCTURE

Узагальнено динаміку розвитку ринку особистого страхування в Україні та діяльність елементів його інфраструктури. Визначено, що темпи розвитку ринку добровільного особистого страхування значно перевищують темпи розвитку ринку обов'язкового особистого страхування в Україні. Найбільш розвиненими видами добровільного особистого страхування є медичне страхування (безперервне страхування здоров'я), страхування від нещасних випадків, страхування медичних витрат. Охарактеризовано такі елементи інфраструктури ринку особистого страхування, як асистанські компанії, нестрахові посередники, професійні об'єднання учасників ринку, страхові посередники. Страхування особистих об'єктів є досить перспективним через першочерговість їх захисту в житті людини і через активізацію нових елементів інфраструктури страхового ринку, таких як платформа EWA, телематичні пристрої та інші, що і становить перспективу подальших досліджень.

Ключові слова: особисте страхування, страхові посередники, асистанс, професійні об'єднання страховиків.

Обобщены динамика развития рынка личного страхования в Украине и деятельность элементов его инфраструктуры. Определено, что темпы развития рынка добровольного личного страхования значительно превышают темпы развития рынка обязательного личного страхования в Украине. Наиболее развитыми видами добровольного личного страхования являются медицинское страхование (непрерывное страхование здоровья), страхование от несчастных случаев, страхование

медицинских расходов. Охарактеризованы такие элементы инфраструктуры рынка личного страхования, как ассистанские компании, нестраховые посредники, профессиональные объединения участников рынка, страховые посредники. Страхование личных объектов является перспективным из-за первоочередности их защиты в жизни человека и активизации новых элементов инфраструктуры рынка, таких, как платформа EWA, телематические устройства и другие, что и составляет перспективу дальнейших исследований.

Ключевые слова: личное страхование, страховые посредники, ассистанс, профессиональные объединения страховщиков.

The dynamics of the development of the personal insurance market in Ukraine and the activities of its infrastructure elements are summarized. It is determined that the growth rates of the market of voluntary personal insurance significantly exceed the growth rates of the market of compulsory personal insurance in Ukraine. The most advanced types of voluntary personal insurance are health insurance, accident insurance, medical expenses insurance. Such elements of the infrastructure of the personal insurance market as assisting companies, non-insurance intermediaries, professional associations of market participants, insurance intermediaries are characterized. Insurance of personal objects is quite perspective due to the priority of their protection in human life and the activation of new elements of the insurance market infrastructure such as the EWA platform, telematics devices and others. This is the prospect of further research.

Key words: personal insurance, insurance intermediaries, assistance, professional associations of insurers.

УДК 368

Шолойко А.С.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри страхування,
банківської справи та ризик-менеджменту,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Особисте страхування можна поділити на два сегменти: довгострокове страхування життя, що здійснюють компанії зі страхування життя, та страхування здоров'я і працездатності, яке здійснюють страхові компанії з ризикового страхування. З огляду на те, що означені сегменти різняться між собою за низкою ознак (законодавчі вимоги, суб'єкти, термін дії договору та ін.), у цьому дослідженні основна увага буде зосереджена саме на ринку ризикового особистого страхування та його інфраструктурі. Актуальність вказаного питання пояснюється тим, що в Україні лише 14% валових страхових премій у сфері загального страхування припадає на страхування здоров'я і працездатності [1; 2], тоді як у більшості країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) цей показник у 2015 р. є значно вищим, а саме: в Австрії – 27% ринку загального страхування, Бельгії – 33,5%, Данії – 23%, Фінляндії – 24%, Франції – 29%, Німеччині – 41,6%,

Ірландії – 32%, Південній Кореї – 46%, Нідерландах – 42%, Португалії – 34,5%, Словенії – 41,5% [3]. Тобто необхідна більш ефективна діяльність елементів інфраструктури ринку особистого страхування в Україні як одного із чинників стрімкого розвитку страхування здоров'я і працездатності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Таким видам особистого страхування, як медичне і страхування від нещасних випадків, присвячені праці В.Л. Диканя [4], Є.В. Дяченка [5], Д.В. Кондратенка [4], Р.В. Пікус [5], Н.В. Приказюк [6], Т.І. Стецюк [7], С.А. Шимків [8]. Таким елементам інфраструктури ринку особистого страхування, як асистанські компанії, нестрахові посередники, фонди гарантування страхових виплат, приділили увагу О.М. Залетов [9], О.М. Камінська [10], Є. Леонов [11], Т.А. Ротова [12], Д.Д. Третяк [13] та інші. Однак більш детального розгляду потребує і діяльність страхових посередників, професійних об'єднань та інших елементів.

Ринок добровільного та обов'язкового особистого страхування в Україні за 2012-2016 рр., млн грн

Рік	Добровільне страхування				Обов'язкове страхування				Всього ЧСП	% ЧСП у загальних ЧСП
	ВСП	ЧСП	ЧСВ	РЧСВ, %	ВСП	ЧСП	ЧСВ	РЧСВ, %		
2012	2791,8	2670,7	1113,0	41,7	396,9	353,8	8,3	2,4	3024,5	14,9
2013	3627,1	3082,0	1251,9	40,6	388,0	341,7	18,8	5,5	3423,7	15,9
2014	3229,0	2767,7	1355,4	49,0	319,4	299,5	4,9	1,6	3067,2	16,5
2015	3225,0	3039,7	1487,4	48,9	359,7	339,7	15,7	4,6	3379,4	15,1
2016	4212,2	3969,1	1715,6	43,2	415,4	378,5	17,9	4,7	4347,6	16,4
Темп приросту 2016/ 2012, %	50,9	48,6	54,1	x	4,7	7,0	115,7	x	43,7	x

Умовні позначення: ВСП – валові страхові премії, ЧСП – чисті страхові премії, ЧСВ – чисті страхові виплати, РЧСВ – рівень чистих страхових виплат.

Джерело: розраховано на основі [1; 2]

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення динаміки розвитку ринку особистого страхування в Україні та діяльності елементів його інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 6 і 7 Закону України «Про страхування» ризикове особисте страхування здійснюється як у добровільній, так і у обов'язковій формі [14, ст. 6-7], однак добровільне страхування здоров'я та працездатності переважає (табл. 1).

Заданими, що представлені в табл. 1, ринок добровільного особистого страхування у 2016 р. зріс на 50% порівняно з 2012 р., тоді як ринок обов'язкового особистого страхування показав зростання в два рази лише в частині чистих страхових виплат, проте РЧСВ при цьому залишився низьким (до 5%).

Структура ринку добровільного особистого страхування за валовими страховими платежами дала змогу виявити, що половину такого ринку становить медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) (табл. 2).

Таблиця 2

Структура ринку добровільного особистого страхування в Україні за 2012-2016 рр., %

Рік	Види добровільного особистого страхування			
	Страхування від нещасних випадків	Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	Страхування здоров'я на випадок хвороби	Страхування медичних витрат
2012	29,6	47,4	11,4	11,6
2013	39,5	41,0	10,3	9,2
2014	29,8	50,3	9,5	10,3
2015	16,6	59,8	8,4	15,2
2016	19,9	55,9	6,9	17,3

Джерело: розраховано на основі [1]

За даними табл. 2, значно знизилася на ринку добровільного особистого страхування питома

вага страхування від нещасних випадків (від 29,6% у 2012 р. до 19,9% у 2016 р.) і страхування здоров'я на випадок хвороби (від 11,4% у 2012 р. до 6,9% у 2016 р.). Натомість зросло страхування медичних витрат (від 11,6% у 2012 р. до 17,3% у 2016 р.), що можна пояснити вимогою візового кодексу ЄС щодо наявності такого страхового полісу у подорожуючих. Але за безвізового режиму між Україною та ЄС з середини 2017 р. припинив діяти візовий кодекс ЄС [15], і тому очікується зменшення питомої ваги цього виду страхування в 2017 р.

Одними із найактивніших елементів інфраструктури медичного страхування є асистанські компанії, характеристика яких представлена в табл. 3.

Іншими елементами інфраструктури ринку добровільного особистого страхування в Україні є страхові та перестрахові брокери (табл. 4).

На основі даних табл. 4 можна узагальнити, що ризики з особистого страхування майже не перестраховуються через перестрахових брокерів. Натомість у 2016 р. різко зросла питома вага страхових платежів (82% порівняно із 20,5% у 2012 р.), отриманих страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними зі страховальниками через страхових брокерів, в загальній сумі зібраних таких страхових платежів вказаними страховими посередниками.

Більше того, Д.Д. Третяк зазначає, що «окремим інноваційним напрямом розвитку особистого страхування в Україні може бути вибір нетрадиційних каналів збуту страхових продуктів з особистого страхування» [13, с. 54], серед яких виділяє Укрпошту. І дійсно, як зазначив А. Таганський (керуючий партнер EWA.UA), одним із найбільших нестрахових посередників, що пропонує страхові поліси страховиків через платформу EWA, вже виступає Укрпошта [18].

Сприятливі розвитку, популяризувати та поширювати інформацію про переваги медичного страхування покликані і такі елементи інфраструктури ринку особистого страхування в Україні, як про-

фесійне об'єднання страховиків Асоціація «Українське медичне страхове бюро» та Асоціація працівників лікарняних кас України [19].

Структура ж ринку обов'язкового особистого страхування за ВСП має такий вигляд (табл. 5).

За даними табл. 5 зрозуміло, що найпоширенішими видами обов'язкового особистого страхування в Україні є особисте страхування від нещас-

них випадків на транспорті, особисте страхування працівників відомчої (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд), питома вага яких зменшилася у 2016 р. порівняно з 2012 р., тоді як авіаційного страхування цивільної авіації – зросла.

Таблиця 3

Характеристика асистанських компаній в Україні

№	Асистанська компанія	Характеристика
1	«Балт Асистанс Україна»	Входить до міжнародної групи компаній Balt Assistance (Польща), що працює у сфері надання послуг морського асистансу, тревел-асистансу, технічного асистансу, правового асистансу та суброгації, організації експертних і сюрвеєрських послуг, а також конс'єрж-сервісу
2	«Гарант-Асистанс»	Створена в 1999 році і спеціалізується на наданні послуг з інформаційної та організаційної підтримки, допомоги в дорозі, медичного, страхового та юридичного асистансу
3	«Савитар Груп» (Savitar Group)	Асистанська компанія, що пропонує широкий спектр послуг з організації медичної, технічної та інших асоційованих видів допомоги страховим компаніям, брокерам, корпоративним і приватним клієнтам
4	«Смайл Асистанс» (Smile Assistance)	Має багаторічний досвід роботи на ринку асистанських послуг. У компанії понад 2000 прямих діючих контрактів з медичними закладами, докторами та сервісними службами на території України і понад 600 – за її межами
5	«СОС Сервіс Україна»	Надає комплекс послуг із технічної, медичної та консультативно-інформаційної підтримки автолюбителів на всій території України

Джерело: складено на основі [16]

Таблиця 4

Страхові платежі з особистого страхування за участі страхових і перестрахових брокерів в Україні протягом 2012-2016 рр.

Показник	2016 р.		2015 р.		2014 р.		2013 р.		2012 р.		Темп приросту 2016/2012
	Абс., тис. грн	%	Абс., тис. грн	%	Абс., тис. грн	%	Абс., тис. грн	%	Абс., тис. грн	%	
Страхові платежі (премії, внески), отримані страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними із страхувальниками	72452,3	82	60465,5	60,8	35606,2	53,4	20929,0	27,2	5900,0	20,5	1128,0
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками-резидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,9	0,1	4,4	0,1	-100,0
Перестрахові платежі (премії, внески), отримані перестраховиками-нерезидентами за договорами перестраховання, укладеними брокером на користь перестраховальників	957,0	0,1	687,5	0,1	436,1	0,1	689,8	0,2	828,9	0,2	15,5

Джерело: складено та розраховано на основі [17]

Таблиця 5

Структура ринку обов'язкового особистого страхування в Україні за 2012-2016 рр., %

Рік	Види обов'язкового особистого страхування		
	Особисте страхування працівників відомчої (крім тих, які працюють в установах і організаціях, що фінансуються з Державного бюджету України) та сільської пожежної охорони і членів добровільних пожежних дружин (команд)	Особисте страхування від нещасних випадків на транспорті	Авіаційне страхування цивільної авіації*
2012	21,0	39,8	39,0
2013	24,2	45,0	30,8
2014	18,6	37,9	43,3
2015	17,1	20,4	62,4
2016	19,1	20,5	60,3

*Примітка: приблизні оцінки, у зв'язку з тим, що це комплексний вид страхування, що включає особисте, майнове страхування та страхування відповідальності.

Джерело: розраховано на основі [1]

Висновки з проведеного дослідження. Узгалянення динаміки розвитку ринку особистого страхування в Україні та діяльності елементів його інфраструктури дало змогу визначити таке:

- темпи розвитку ринку добровільного особистого страхування значно перевищують темпи розвитку ринку обов'язкового особистого страхування в Україні, при цьому половину ринку добровільного особистого страхування становить медичне страхування (безперервне страхування здоров'я);
- охарактеризовано такі елементи інфраструктури ринку особистого страхування, як асистанські компанії, нестрахові посередники (Укрпошта), професійні об'єднання учасників ринку, страхові посередники;
- суттєво зросли обсяги страхових платежів, отриманих страховиками-резидентами за договорами страхування, укладеними зі страхувальниками через страхових брокерів.

Загалом обсяги страхування особистих об'єктів будуть зростати через першочерговість їх захисту в житті людини і через активізацію нових елементів інфраструктури страхового ринку, таких як платформа EWA, телематичні пристрої та інші, що і становить перспективу подальших досліджень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Консолідовані звітні дані. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Konsolidovani-zvitni-dani.html>.
2. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-ryнку-Ukrainy.html>.

3. Insurance business written in the reporting country: Premiums written by classes of non-life insurance. URL: <http://stats.oecd.org/#>.

4. Дикань В.Л. Аналіз сучасного стану розвитку обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті в Україні / В.Л. Дикань, Д.В. Кондратенко // Вісник економіки транспорту і промисловості. 2012. № 37. С. 86-90.

5. Пікус Р.В. Формування і розвиток системи медичного страхування в Україні: монографія / Р.В. Пікус, Є.В. Дяченко. К.: Логос, 2015. 175 с.

6. Приказюк Н.В. Система медичного страхування: зарубіжний досвід та особливості організації в Україні / Н.В. Приказюк // Сучасні питання економіки і права: зб. наук. праць. 2011. Вип. 1. С. 53-59.

7. Стецюк Т.І. Лікарняні каси та їх роль у становленні медичного страхування в Україні: історичний аспект / Т.І. Стецюк // Формування ринкової економіки: зб. наук. пр. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: О. О. Беляєв (відп. ред.) [та ін.]. Київ: КНЕУ, 2012. Спец. вип.: Страховий ринок України в умовах фінансової глобалізації. С. 272-278. <http://ir.kneu.edu.ua:8080/handle/2010/2676>.

8. Шимків С.А. Стан та розвиток добровільного страхування від нещасних випадків в Україні / С.А. Шимків // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. № 11. 2015. С. 271-274.

9. Залетов О.М. Асистанс на страховому ринку: поняття та роль / О.М. Залетов // Фінанси, облік і аудит. 2012. № 19. С. 64-71.

10. Камінська О.М. Теоретико-організаційні засади взаємодії страхових та асистанських компаній / О.М. Камінська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Економіка». 2014. № 25. С. 109-113.

11. Леонов Є. Зарубіжні системи гарантування страхових виплат: досвід функціонування та гармонізації / Є. Леонов // Економічний аналіз. 2013. № 12 (2). С. 257-260.

12. Ротова Т.А. Особливості інфраструктури ринку послуг медичного страхування / Т.А. Ротова, С.В. Зайчук // Економічний вісник університету. 2014. № 23/1. С. 238-244.

13. Третяк Д.Д. Перспективи впровадження інновацій в особистому страхуванні на прикладі зарубіжних країн / Д.Д. Третяк // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2017. № 5 (194). С. 50-58. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2017/194-5/8>.

14. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/Z960085.html.

15. Ким Г. Как безвизовый режим может отразиться на страховании выезжающих за рубеж? URL: <https://forinsurer.com/public/17/10/30/4797?hl=%E1%E5%E7%E2%E8%E7>.

16. Ассистанс. URL: <https://forinsurer.com/links/assistance>.

17. Інформація про посередницькі послуги у страхуванні та/або перестраховуванні. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-poserednytski-posluhy-u-strakhuvanni-taabo-perestrakhuvanni.html>.

18. Міжнародна конференція «Summit – digital insurance». URL: <http://www.digital-insurance.banksinfo.kiev.ua/>.

19. Всеукраїнська громадська організація (ВГО) «Асоціація працівників лікарняних кас України». URL: <http://likkasa.com>.